

ŞEHRENGİZ TÜRÜ VE RAVZİ’NİN EDİNCİK ŞEHRENGİZLERİ

*Abdülkerim GÜLHAN**

ÖZET

Şehrengizler, bir şehrin güzelliklerini ve güzellerini; çoğunlukla da şehre hayat veren, o şehirde sevilip sayılan güzel insanları konu edinen eserlerdir. Türk edebiyatında 46 kadar bu tür eser olduğu bilinmektedir. 16. yüzyılda Edincik ve çevresinde yaşamış, ancak pek tanınmamış olan Ravzi’nin, Edincik Şehrengizi de fazla tanınma imkânı bulamamıştır. Ravzi’nin Divanı içerisinde yer alan 106 bentlik mütekerrir muhammes şeklindeki Edincik Şehrengizi türünün önemli bir örneği niteliğindedir. Ravzi’nin ayrıca konusu Edincik olan bir murabbı bir de gazeli vardır.

Anahtar Kelimeler: Şehrengiz, Edincik, Ravzi.

THE ŞEHRENGİZ AND RAVZİ’S ŞEHRENGİZS OF EDİNCİK

ABSTRACT

Şehrengizs are work of arts, whose subject matters are beauty and beautifuls of an individual city, moreover the people who vitalize the city and whom are respected by other people. It is well known that nearly forty six work of arts in Turkish literature exists. Also, Şehrengiz of Edincik which is written by Ravzi who lived in sixteen century in Edincik and around, but hasn’t been acknowledged, hasn’t been known well until these days. Şehrengiz of Edincik, which is in the Divan of Ravzi and has one hundred and six stanza “mütekerrir muhammes”, is an important sample of it’s species. Ravzi also had a murabba and a gazel whose topics were Edincik.

Key Words: Şehrengiz, Edincik, Ravzi.

Giriş

Şehrengizler, klasik edebiyatımız içerisinde bir şehri, şehrin güzellerini, güzel insanlarını tanıtan eserler olarak önemli bir yere sahiptir. Bugüne kadar bu türde, değişik şehirlerle ilgili 46 kadar eser olduğu bilinmektedir. *Edincikli Ravzi*’nin mütekerrir muhammes şeklindeki *Edincik Şehrengiz*’i, şehrengizleri konu edinen kaynaklarda adı geçmeyen; yaşadığı dönemde pek fazla şöhret bulamamış bir şairin, fazla bilinmeyen bir şehirle ilgili, hem nazım şekli hem de içerik yönünden türünün çok önemli bir örneğidir. Konusu Edincik olan bir murabba’ ile bir gazel de küçük birer Edincik Şehrengizi sayılabilir. Şair de, şehir de pek tanınmayınca, önce onlardan kısaca söz etmek yerinde olacaktır.

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: agulhan@balikesir.edu.tr

1. Edincikli Ravzî

Edincik'te yaşamış olan *Ravzî*'nin hayatı hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgiye rastlayamıyoruz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Karesi Meşâhiri* adlı eserinde; “*Edinciklidir. Divan sahibi bir şairmiş. Divanını görmedim ve terceme-i hâliyle ne zaman yaşadığına dair bir ma'lûmat da elde edemedim. Şu iki beyt Ravzî'nindir.*” deyip, bugün elimizde olan *Divan* nüshasının 185b yaprağında bulunan gazelinin matla' ve maktâ olan;

Ben umardım ki gele hücreme cânân bu gice
 İyd-i vaslına kılam cânımı kurbân bu gice
 Başuña doğmadı gün gitdi senüñ ey Ravzî
 Tâli'üñ yok ki gele ol meh-i tâbân bu gice

beyitlerine yer vererek, onun varlığından bizi haberdar etmiştir (Uzunçarşılı, 1304: 38). Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'ndeki *Ravzî Divanı* nüshası Ravzî hakkında bilgi edinebileceğimiz en önemli tarihî kaynaktır.¹ Bilinen birçok divana göre birtakım farklılıklar gösteren, fazlaca mahallî öğeler taşıyan *Ravzî Divanı*, şairini tanımamız konusunda bize, benzerlerine göre, daha cömert davranmaktadır. Ravzî'nin, bazı önemli olaylara düşürdüğü tarihlerle, yazımıza konu edeceğimiz *Şehrengîzlerin* de içinde yer aldığı, değişik şiirlerindeki kendi ifadelerinden, 16. yüzyılın ilk ve son çeyreği arasında, *Sultan Süleyman (I)*, *Sultan Selim (II)*, *Sultan Murad (III)* zamanına ve *Şehzade Mehmed (III)*'in düğününe eriştiğini; *Edincik* merkez olmak üzere, *Erdek*, *Mihalic (Karacabey)*, *Karesi (Balıkesir) Gelibolu* çevresinde yaşadığını, bir ara *İstanbul* ve *Balkanlar*'da bulunduğunu anlayabiliyoruz. Daha geniş bilgi için bakınız (Aydemir 2007, 1-45; Gülhan 2007, 421-434).

2. Edincik

Edincik, bugün Balıkesir ili, Bandırma ilçesinin 10 km. yakınında küçük bir beldedir. Ancak tarihte varlığı, MÖ. 4500 yıllarına kadar dayanan önemli yerleşim merkezlerinden biridir. *Hz. Süleyman* ve *Belkis*'in burada yaşamış olduğuna inanılır. Bölgede önemli arkeolojik araştırmalar devam etmektedir. Şehir değişik adlarla Roma, Bizans ve Katalanlar'ın hâkimiyetinde kalmış; bir rivayete göre ilk defa *Kutalmışoğlu Süleyman Bey* zamanında (M. 1080) Türkler'in eline geçmiş; daha sonra *Karesi Beyliği* ve ardından *Osmanlılar*'ın hâkimiyetine girmiştir. *Orhan Gazi* Rumlar'dan şehri almak üzere H. 735'te *Emin Aydın Bey*'i görevlendirmiş; *Süleyman Paşa*, *Rumeli*'ye geçişi buradan, *Ravzî*'nin muhammes *Şehrengîz*'inde de adı geçen *Temaşalık* denilen yerden gerçekleştirmiş; yine *Şehrengîz*'de tanıtılan, bugün de ayakta olan çınara atını bağlamıştır (Aytekin, 1998: 7-14; Evliya Çelebi, 2001: 150-151; Tüfekçioğlu, 2005: 13-14). Muhammes *Şehrengîz*'den de anlaşılacağı gibi 16. yüzyılda, belediye başkanı (şehremini), kadısı ve bir şehirde bulunabilecek bütün esnafı ile gerçek bir şehirdir. Edincik bugün, yaklaşık 6000 nüfusuyla; zamanın aşındırmasına, çağdaş hayatın bütün zorlamalarına rağmen, hem tarihî dokusunu korumaya, hem de zamanın gelişimine ayak uydurmaya çalışan sevimli bir kasabadır.

Evliya Çelebi, Rumların elinden şehri zorla alan *Aydın Bey*'den dolayı şehrin adının *Aydıncık* olduğunu rivayet eder (Evliya Çelebi 2001, 151). Hasan Eren bir makalesinde, anlamlı bir kelimeye dayanmasını ve son sesinin *kaf* harfiyle (ايدنجق) yazılmasını dikkate alarak, şehrin asıl adının *Aydıncık* olabileceği görüşünü savunmuştur (Eren 1991, 137-140). Biz bu tartışmaya fazla girmek istemiyoruz. Metinde, *Edincik* kelimesindeki *cik* eki, *kef* ile (ايدنجك), ama aynı metinde, *Hızurcık* kelimesinde aynı ek *kaf* ile (خضرچق) yazılmıştır. *Aydıncık* şeklinde seslendirilecek olsaydı, *Edincik* isminde de *kaf* ile yazılırdı, diye düşünüp; metindeki yazılışı da dikkate alarak şehrin adını *Edincik*

¹ *Edincikli Ravzî Divanı*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 500.

şeklinde okumayı tercih ettik. Yaşar Aydemir de aynı tercihte bulunmuştur. Bu arada, bugün kasabada *Edin* soyadını taşıyan aile olduğunu da belirtelim (Aytekin 1998, 32).

3. Şehrengizler

Edebî bir tür olarak şehrengizler genellikle, *bir şehrin tabii güzelliklerini ve güzellerini tanıtmak amacıyla yazılan manzum eserler*, şeklinde tanımlanmıştır (Akkuş 1998, 117-121; Pakalın 1993, 326; Pala 1995, 463; Üzgör 1983, 227). Şekil ve içerik olarak farklılıkları varsa da, çoğunlukla bir şehri veya şehirle beraber güzellerini tanıtan eserlerdir. Fars edebiyatındaki benzerleri de *şehr-engîz* veya, *şehr-âşûb*, *âlem-âşûb*, *cihân-âşûb*, *dehr-âşûb*, *felek-âşûb*, *karnâme*, *lâlezâr*, *mecma'u'l-esnâf*, *senâyi'ü'l-bedâyi'* gibi adlarla da anılırlar. Konu ile ilgili kaynaklarda belirtildiğine göre Türk edebiyatında, *Azizî'nin İstanbul Şehrengizi* dışındakilerde güzel olarak erkekler konu edilmiştir (Levend 1957, 13-17). Farsça *şehr* kelimesiyle *engîz* emir kökü birleştirilip, *şehr-engîz* birleşik ismi yapılmıştır. Şehrengizlerde güzellerden söz edilmesi ve türün adında bulunan Farsça *engîz* kökünün anlamından dolayı bu tür hep, *şehri karıştıran*, *birbirine katan*, *şehirde fitne yaratan*, *herkesi kendilerine âşık edip insanları birbirine düşüren sevgilileri* konu edinen eserler olarak algılanmıştır. Tamamına yakınında tanıtılan kahramanların erkek olması, daha başka çağrışımlara da yol açabilmiştir. Gerçi içlerinde yukarıda algılandığı türden anlatımlar olabilirse de; bu eserlerin *şehre hayat veren*, *şehri kalkandıran*, *canlandıran güzel insanlardan* bahsettiği de bir gerçektir. En azından bizim konu edeceğimiz eserde böyle bir üslup olduğu açıkça görülmektedir. Farsça Türkçe Lûgat'ta *engihthen* mastarına; *“bir şeyi, bir şeyden ayırmak ve gürlütülü yahut karışık bir hal vücuda getirmek manalarına, koparmak, karıştırmak, depretmek”* anlamı verildikten sonra mastarın; *“uzaklaştırmak, yukarı çekmek, yükseltmek, peyda etmek”* gibi alt anlamları da dile getirilmiş; Câmî'nin bir şiirinde geçen, *nihâl-engihthen'e*, *fidan yetiştirmek*; *lâle-engihthen'e*, *lale belirlemek* anlamı verilmiştir. Maddenin en sonunda *“toplamak, hazırlamak, ifşâ etmek, açıklamak manasına da görülmüştür.”* denilmiştir. Bu mastardan türetilen *engîz* emir kökü için de; *“depreme, harekete getirme”* karşılığı verilmiştir (Şükûn 1984, 192-193). Ferit Devellioğlu da aynı kök için, *“koparan, karıştıran, depreten”* anlamını verdikten sonra; *“safâ-engîz, safâ koparan, neşe yaratan”* diyerek örnek verir (Devellioğlu 2000, 224). Yukarıda da görüldüğü gibi edebiyatımızda edebî bir türe de ad olan bu kelimeye genellikle, *şehir karıştıran* anlamı verilirken kökün; *meydana getirmek, yaratmak, yetiştirmek, sebep olmak, toplamak, hazırlamak, yukarı çekmek, yükseltmek* gibi anlamları dikkatlerden kaçmaktadır. Şehrengizlere dikkatle baktığımızda, şehirde çok tanınan, sevilip sayılan, çoğu da o şehrin esnafından olan kişiler tanıtılmıştır. Bunlar divan şiirinin klasik sanat anlayışına uygun olarak, sevilmesi gereken bir kişide bulunabilecek fiziksel ve ruhsal özellikler çerçevesinde vasıflandırılmışlardır. Ancak böyle olması mutlaka beşerî bir aşk duygusunu ifade etmez. Gerçi aşk duygularının anlaşılmasına bir engel yoksa da, biz bu söyleyişlerde; *şehre hayat veren*, *şehri şehir yapan*, *güzelleştiren*, *geliştiren*, *kalkandıran* güzel insanlara duyulan muhabbet duygularının samimi ifadelerini görebiliriz. Bu sebepten şehrengizler için; *bir şehirden ve o şehri meydana getiren, geliştiren, güzelleştiren, kalkandıran güzel insanlardan bahseden eserler* demenin daha doğru bir tanımlama olabileceğini düşünüyoruz. En azından, *Ravzî'nin Edincik Şehrengiz'i* sayılacak muhammesini bu özellikte görüyoruz. Hocam Abdülkerim Abdulkadiroğlu da, *Şehrengizler Üzerine Düşünceler ve Belig'in Bursa Şehrengizi* başlıklı makalesinde uzun uzun, bu eserlerde tanıtılan erkek kahramanları cinsel çağrışımlar çerçevesine düşünmenin yanlışlığına değinir. Bu tür eserlerin, coğrafi bilgi, geçmişteki değişik meslekler, bunlara ait ortak kültür, bazı mesleklerin pirleri ve devamı, bazı köklü ailelerin lakap ve künyeleri ile nesilden nesile tanınmaları, bazı hastalıklı tiplerin toplum içindeki yerleri hakkında bilgi edinmemiz açısından son derece önemli olduklarının altını çizer (Abdulkadiroğlu 1997, 228-284). Şehrengizler, halk şiirimizdeki *esnaf destanlarının* divan şiirimizdeki karşılıkları; divan şairlerinin, sosyal hayatla bağlarının güçlülüğünü de gösteren, yaşadıkları şehir için bir

güzellik yaratmak, tarihe iz düşmek amacıyla kaleme aldıkları sosyal içerikli eserlerdir. XX. Yüzyılın başlarında yaşadığı sanılan halk şairlerimizden *Rûzî, Esnaf Destanı*'nda;

Pâzar-ı âlemi dolaşan âşık
 Meyl ider esnafdan bir dilrubâyâ
 Sen de sev birini tab'ı muvâfık
 Merakın var ise ahz ü itâyâ
 Demirci güzeli bir yalım ateş
 Ne örs yüreklidir ol mâh-ı dilkeş
 Körükler ocağı istemez bir eş
 Saçar kıvılcımlar ehl-i sevdâyâ

söyleyişlerinde olduğu gibi, her dörtlüğe farklı bir meslek grubunun güzelini zikrederek başlayıp, 32 bentlik destanın tamamında; *sahhaf, hakkâk (mühürücü), kağıtçı, saatçi, kuyumcu, sarraf, aşçı, fırıncı, yemişçi, şekerci, helvacı, bakkal, kasap, tütüncü, kahveci, bezzaz (manifaturacı), terzi, berber, haffaf (ayakkabıcı), saraç, hallaç (yorgancı), muytap (kıl dokuyan), dülger (marangoz), halıcı, kalaycı, demirci, debbağ (tabak, derici), canbaz, tulumbacı (itfaiyeci)* güzellerini sayarken (Gencosman 1972, 335-341), acaba bu mesleklerde çalışan âşık olunacak güzel kızlardan veya oğlanlardan mı; yoksa bu meslekleri icra eden ve sevilip sayılıp, takdir edilmesi gereken güzel insanlardan mı söz ediyordu? Birinciyi düşünmeye bir engel yoksa da, biz ikinci şıkkın daha doğru olduğu kanaatini taşıyoruz. Nitekim benzer ifadelerle, benzer mesleklerin birçoğunu *Ravzî*'nin muhammes *Edincik Şehrengîzi*'nde de göreceğiz.

Agâh Sırrı Levend, Türk edebiyatında 36'sını bizzat görerek, diğerlerini de kaynaklardan öğrenerek 46 şehrengiz tespit etmiştir. Bunlar içerisinde Mesihî ve Zâtî'nin Edirne Şehrengizleri, bu türün Türk edebiyatındaki ilk örnekleri kabul edilmiştir. Agâh Sırrı Levend'in tespit ettiği ve görme fırsatı bulunduğu şehrengizlerin otuz yedisi mesnevi, biri gazel, biri de terkiib-i bend nazım şekliyle söylenmiştir. Bunlardan yalnızca birinin dili Farsçadır. Bu listeye göre; 10 şehrengizin hangi şehir için yazıldığı belli değildir. Bunlar dışında; İstanbul için 10, İstanbul-Vize (Kırklareli'nin ilçesi) için 1, Bursa için 8, Edirne için 5, Gelibolu için 2, Yeni Şehir (Lâlezâr) için 2, Siroz (Seyez) için 2; Manisa, Âmid (Diyarbakır), Sinop, Antakya, Taşköprü, Rize, Belgrad, Yenice, Keşan için 1'er şehrengiz yazılmıştır.²

² Agâh Sırrı Levend'in tesbit ettiği başlıca şehrengizler bunlardır: Mesihî, *Şehr-engiz Der-Medh-i Cüvânân-ı Edirne* (918/1512); Zâtî, *Şehr-engiz-i Edirne* (918/1512); Kâtib, *Şehr-engiz* (İstanbul-Vize), (919/1513); Taşlıcalı Yahya, *Şehr-engiz-i İstanbul* (929/1522); Lâmiî, *Şehr-engiz-i Bursa* (929/1522); Hayreti (941/1534), *Şehr-engiz-i Belgrad*; İshak Çelebi (945/1538) *Şehr-engiz-i Yenice*; Nihalî (949/1543), *Şehr-engiz* (Esnaf güzelleri); Cefâyi, *Şehr-engiz-i Rize*; Fakirî, *Şehr-engiz-i İstanbul* (941/1534); Sâfî, *Şehr-engiz-i İstanbul* (944/1537); Kerimî, *Şehr-engiz-i Edirne* (951/1544); Taşlıcalı Yahya (990/1582), *Şehr-engiz-i İstanbul*; Vechî, *Şehr-engiz-i Gelibolu* (959/1551); Firdevsî (961/1563), *Şehr-engiz* (İhtimal Edirne); Rahmi (975/1567), *Şehr-engiz-i Yenişehir*; Aşık Çelebi (979/1571), *Şehr-engiz-i Bursa*; Halife (980/1572), *Şehr-engiz-i Amid*; Fikrî (982/1574), *Şehr-engiz-i İstanbul*; Halilî, *Şehr-engiz-i Bursa*; Tabîî, *Şehr-engiz-i Edirne*; Kıyâsî, *Şehr-engiz-i İstanbul*; Sülûkî; *Şehr-engiz*; Kemâlî, *Şehr-engiz*; (?), *Şehr-engiz-i İstanbul*; Tab'î (1046/1636), *Şehr-engiz-i İstanbul*; Cemâlî, *Şehr-engiz-i İstanbul* (991/1583); Cemâlî (991/1583), *Şehr-engiz-i Siroz*; (?), *Şehr-engiz-i Siroz*; Azizî (993/1585), *Şehr-engiz-i İstanbul Der Huban-ı Zenan*; Ulvî, *Şehr-engiz-i Manisa* (964/1556); Beyanî, *Şehr-engiz-i Sinop*; Sıyâmî, *Şehr-engiz-i Antakya*; Gelibolulu Mustafa Âlî (1008/1599), *Şehr-engiz Beray-i Hub-rüyan-ı Gelibolu*; Mânî (1008/1599), *Şehr-engiz-i Bursa*; (?), *Şehr-engiz-i Beray-ı Taşköprü*; (?), *Şehr-i Kaşan'un Vasfı ve Medh-i Cemilidir*; Fehim-i Kadim, *Şehr-engiz* (1042); Neşatî (1085/1674), *Şehr-engiz-i Edirne*; Nazûk Abdullah (1098/1686), *Şehr-engiz-i Bursa*; İsmail Belîğ, *Şehr-engiz-i Cilve-resa ve Âyine-i Hûban-ı Bursa* (1119/1707); İsmail Belîğ, *Şehr-engiz-i Bursa* (1119/1707'den önce); Vahid (1145/1732), *Lâlezar* (Yenişehir); Enderunlu Fazıl (1222/1810),

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

4. Edincik Şehrengizleri

Agâh Sırrı Levend'in tespit edip tanıttığı 46 şehrengiz içerisinde ve konu ile ilgili diğer kaynaklarda adı geçmeyen Ravzî'nin mütekerrir muhammes şeklindeki *Edincik Şehrengiz*'i; daha önce de dediğimiz gibi, yaşadığı dönemde pek fazla şöhret bulamamış bir şairin, fazla bilinmeyen bir şehirle ilgili bir eseridir. Ancak hem nazım şekli, hem de içerik yönünden türünün önemli bir örneği niteliğindedir. Ravzî, yaşadığı çevreyi sık sık şiirine yansıtmıştır; onun yazımıza esas konu edeceğimiz muhammesinden başka, *Şehr-i Edincikde şimdi sevdiğüm hünkârdur* nakaratlı beş bentlik mütekerrir murabba ile *Açılalı bahâr-ı Edincik / Cenet oldı diyâr-ı Edincik* matla'lı gazeli de aslında küçük birer *Edincik Şehrengiz*i gibidir. Metin kısmında bu şiirler de verilecektir.

Esas konumuz olan 106 bentlik mütekerrir muhammes, müstakil bir eser değildir, Ravzî Divanı'nın içerisine yer almakta ve *şehrengiz* başlığını da taşımamaktadır. Hatta nazım şekli yönünden de türünde bilinen hiçbir esere benzememektedir. Ancak Edincik şehrinin tabiat tasvirleri yanında, değişik meslek ve sanat erbabından kişileri, adlarını, bazılarının lakaplarını, soyunu sopunu ve küçük özelliklerini de vererek tanıtmaya bakılırsa, en güzel şehrengiz örneklerinden biri sayılabilir. Burada da erkek karamanlara, bir sevgili gibi hitap edilmiş, onlar mahbup olarak görülmüş; divan şiirindeki sevgili tipinin vasıflarıyla tavsif edilmiştir. Buna rağmen ifadeler cinselliği de içinde barındıran aşk duygusu uyandırmaz. Biz bu söyleyişlerde, şehre hayat veren, şehri şehir yapan, güzelleştiren, geliştiren, kalkındıran güzel insanlara duyulan hasret ve muhabbet duygularının samimi ifadelerini görebiliriz. Diğer iki şiirde de Edincik'in güzellikleri ve güzelleri konu edilmektedir.

4.1. Şekil Özellikleri

Muhammes Şehrengiz, 106 bentlik, *mütekerrir muhammes* nazım şekliyle, *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* vezniyle ve *Hak budur Bâğ-ı İremdür şehr-i Edincik ki var* nakarat mısraı ile söylenmiştir. Bilinen diğerleri dikkate alındığında, şehrengizlerde hiç uygulanmamış bir nazım şeklinin kullanıldığı görülür. Murabba' da, muhammes ile aynı vezinde beş bentlik bir mütekerrir musammattır. Gazel ise *feilâtün mefâilün feilün* vezninde, sekiz beyitlik ve *Edincik* rediflidir.

4.2. Dil ve Üslup Özellikleri

Şair, yaşadığı 16. yüzyıl divan şiirinin dil ve üslup özelliklerine uygun bir dil kullanmıştır. İçerisinde Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin çokça bulunduğu bir kelime hazinesi içerisinde; *demirci, kılıççı, börekçi, ak, kaya, nacak, bıçak, kardaş, dede, yanık, taş yapı, iç yüzü, ak mermer, kara bıyık, kara kaş, oğul balı, Turmuş, Koca Dayı* gibi günlük dile ait Türkçe kelime ve tamlamaları da rahatça kullanmıştır. Bazı meslekler, *âhenger-demirci, berber-sertirâş* örneklerinde olduğu gibi, iki farklı adıyla; *yavuz* kelimesi, yüzyılın özelliğine göre, *kötü* anlamında kullanılmıştır. '*Şehr-i Edincikde şimdi sevdiğüm hünkârdur*' nakaratlı mütekerrir murabba'da, '*hünkâr*' kelimesi hem sultan, hem de kan dökücü zalim anlamına gelecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır.

Muhammesin her bendinde, bazen adı, bazen adı ve lakabı, bazen lakabı veya aile adı verilerek, pek az olarak da ad verilmeksizin, yalnızca toplum içerisindeki genel özellikleriyle bir şahsiyet tanıtılırken; adının anlamı veya mesleği çerçevesinde tenasüp ve telmihlere yer verilmiştir. Şahsiyetler tanıtılırken çok zaman bir sevgilide bulunabilecek özellikler çerçevesinde tavsif edilmiştir; ancak buradaki ifadeler shevî aşk heyecanından çok; sevilip sayılacak güzel insanlara karşı duyulan sevgi ve özlem duygularını yansıtır. Pek tabî ki bunlar içerisinde, hayatın bir gerçeği olarak, sevgililer ve onlara karşı beslenen arzular da olabilir. Halk şairlerinden *Rûzî* bir demirci

Defter-i Aşk; Enderunlu Fazıl, *Hûban-name* (1207/1792); Enderunlu Fazıl (1222/1810), *Zenan-name*; Enderunlu Fazıl (1222/1810), *Çengi-name*; Cafer Çelebi, *Heves-name* (İstanbul) (899/1493) (Levend, 1957)

güzelinden nasıl söz etmişse, *Ravzî* de Edincik'teki demircilerden benzer ifadelerle söz etmiş, bu iki ustanın dostlarına karşı biraz vefasız, müstağnî davrandığından, onlara pek yüz vermediğinden şikâyet etmiştir:

Biri *Âhenger Muhammed Şâhdur* ol yâri gör
 Âheni nerm eyler âteş ol ruhi gül-nârı gör
 Ko inâdı ârif ol dükkâne gel yalvârı gör
 Küfr-i zülfî olmuş îmân ehlinün zünnârı gör
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Dil-berün biri *Demirci Mustafâ* bir mâh-ruh
 Ay olur bir kerre göstermez bana ol şâh ruh
 Arz ider ağyâra ammâ gün gibi her gâh ruh
 Tañ değil vird-i zebânım olsa her dem âh ruh
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Sözü edilen kişinin adı Ali olunca Hz. Ali'ye, Ebûbekir oluca da Hz. Ebûbekir'e benzetilip onlarla ilgili telmihler yapılmıştır:

Düldül-i hüsne süvâr olmuş birisi bir perî
 Hayderfâsâ *Alî Bâlî*'nüñ oldum Kanberi
 Ben değil cümle vilâyet halkı oldı çâkeri
 Âlem içre bîşe-i hüsnüñ odur şîr-i neri
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Gülşen-i hüsnün güli biri *Ebû-Bekr*-i kerem
 Yaraşur ol gonceye Sıddîk-i sânidür disem
 Vuslatı bâğından olmadum dirîğâ muğtenem
 Anuñ ancak yâr-ı ğârı olmayan şeydâ benem
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

4.3. Edincik Tasviri

Ravzî muhammes şeklindeki Şehrengîzine, Edincik'i ve güzellerini tasvir eden şu bentlerle başlar:

Şevk-i bülbülle tolu her gûşesi bâğ u bahâr
 Sünbül ü güldür çemen sahrâsı cümle lâlezâr
 Her makâmı dil-güşâdur her kenârı cûybâr
 Gülşeninde bülbülâsâ nâle eyler sad-hezâr
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Turkish Studies

Sanki gülzâr-ı cinândur anda hûbân-ı cihân
 Kimi gül-rû kimi sünbül-mû kimi serv-i revân
 Reşk-i Firdevs-i Berîn olsa yaraşur her zemân
 Gülsitânın seyr iden bulur hayât-ı câvidân
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Şehrengiz'in ilk sekiz ve son üç bendinde Edincik'in tabiat güzellikleri ve güzellerinin çok canlı tasvirleri yapılmış; şehir ve orada yaşayanlar için iyi dileklerde bulunulmuştur. Bu tasvirlerle göre Edincik'in her tarafı cennet gibidir ve insana ferahlık verir. Güller, laleler, sümbüller, güzel kokular, ırmaklar, çeşmeler ve bülbül nameleriyle dolu İrem Bağı'na benzeyen bahçeleri; kıyametler koparan servi boylu, âfetler yaratan gamzeli, gül yanaklı, sümbül saçlı, güzellikte güneşi utandıracak, genç yaşlı herkesi kendilerine âşık edecek, âlîcenap, ay yüzlü, melek gibi sayısız güzel insanları vardır.

Orta yirinde bitübdür bir *çenâr-ı bî-bedel*
 Bî-bedellikde meger Tûbâ ola ana bedel
 Var mı âlemde nazîri ey dil insâf eyle gel
 Bâm-ı çarha irmiş anı Sidredür dirsem mehel
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Bentte tasvir edilen, Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçerken atını bağladığı ve altında dinlendiğine inanılan çınar bugün hâlâ ayaktaadır.

Karşusunda ol *Temâşâlık* ki var budur haber
 Kim *Süleymândan* kalubdur ol binâ-yı mu'teber
 Hoş muallâ kasrımış seyreyle ey sâhib-nazar
 Burc u bârûsı bülend evc-i Süreyyâdur meger
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Edincik'e göre körfezin karşı kıyısında, *Belkis* denilen mevkide, Hz. Süleyman zamanından kalma bir sarayın bulunduğu inanılan; Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye hareket noktası kabul edilen yer, bugün de *Temaşalık* adıyla bilinmektedir. Bazılarına göre de söz konusu saray hükümdar *Hadrianus* tarafından yapılmıştır. Devamındaki bentte orası çiçek bahçeleri, çayırıklar ve kuş cenneti içerisinde, havası suyu çok güzel bir yer; dışı beyaz mermer, içi altın sarısı işlemeli tuğlalardan yapılmış, kemerleri süslemeli yapı olarak tasvir edilmiştir.

İsterin Hakk'dan anı kim haşre dek ma'mûr ola
 Zerre-i hâkinden anun çeşm-i bed-bîn dûr ola
 İşret ü ıyşile halkı tâ-ebed mesrûr ola
 Lutf-ı Yezdân ile dâyim her biri me'cûr ola
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Şair yedinci bentte Allah'tan, şehrin mahşere kadar mamur bir şekilde var olması, kötü gözlerden onu koruması; halkının sonsuza kadar mutluluk içerisinde, yiyip içerek yaşamaya duasında bulunur.

Gazelde de şehrin baharda cennet, meyvelerinin cennet meyvesi gibi olduğu; narlarının eşsizliği, çınarının Tuba'ya baş eğmeyeceği söylenip; ırmaklarından söz açılmış; güzel sevmenin, Edincik'te ayplanmayacağına altı çizilmiştir.

4.4. Başlıca Şahsiyetler

Muhammes Şehrengiz'in genel olarak şehri ve güzellerini tasvir edip iyi dileklerde bulunulan ilk sekiz ve son üçü dışındaki doksan üç bendinde; şehirde yaşayan ve şehre hayat veren güzel insanlardan söz edilmektedir. Bentlerde sözü edilen şahsiyetlerin bazılarının adı verilmeden genel özellikleri belirtilmiş; bazıları adıyla, bazıları aile adıyla; bazıları hem adı, hem aile adıyla; bazıları lakapları, şöhretleriyle; bazıları yaptıkları işleri, meslekleriyle tanıtılmış; özellikle aynı isimi taşıyanlar, başka sıfatlarıyla birbirinden ayırt edilmeye çalışılmıştır. Aşağıda verdiğimiz *Başmakçı* (ayakkabıcı), *Berber*, *Müytâf*, *Kurşundöken*, *Dellak* gibi bazı isimler, bir isim veya devrinde doğrudan o şahısları hatırlatıcı lakap olmaksızın; yalnızca meslek adları da olabilir. Adı, lakabı veya meslek adı verilen 87 şahsiyet, muhammes Şehrengiz'de tanıtıldığı adları veya sıfatlarıyla, varsa çizgiden sonra, meslek, lakap veya şöhretleriyle, mümkün olduğunca Şehrengiz'de söz edildiği şekliyle sıralanmıştır. Bunlar: 1. *Hunkâr-ı Sâni*, 2. *Mustafa*, 3. *Kadı-zâde*, 4. *Muhammed Şâh-Hacı Bayramoğlu*, 5. *Beg*, 6. *Ali Bâlî*, 7. *Bakkalzâde*, 8. *Muhammed*, 9. *Âhenger Muhammed Şâh*, 10. *Demirci Mustafa*, 11. *Hazma Bâlî*, 12. *Hasanzâde Hüseyin / Kılıççı*, 13. *Oruc Bâlî*, 14. *Memi*, 15. *Börekçi*, 16. *Mahmud-Gâfilzâde'nin Şâkirdi*, 17. *Ahmed-Karabıyık*, 18. *Muhammed*, 19. *Ahdî*, 20. *İbrâhim Bâlî*, 21. *Turmuş Bâlî*, 22. *Ahmed Bâlî-Kethudâzâde*, 23. *Kaya-Müezzinzâde*, 24. *Koca Tayı*, 25. *Şehremîni Hizmetinde*, 26. *Nacaklızâde*, 27. *Murâd*, 28. *Hızircıkzâde*, 29. *Bayrâm*, 30. *Abdî Şâhin Oğlu*, 31. *Kadı Yanında*, 32. *Mustafa-İlyasoğlu*, 33. *Mehpârecik-Berber*, 34. *Memi-Usta Hasan Karadaşı*, 35. *Bengî*, 36. *Bendezâde*, 37. *Muslı Reis*, 38. *Yûsuf Bâlî*, 39. *Yûsuf-Nevreste*, 40. *Siyehçerde*, 41. *Abdî Bâlî*, 42. *Karakaş*, 43. *Turgutzâde Ahmed*, 44. *Mâhıvev*, 45. *Kurşundöken*, 46. *Fazlı Bâlî*, 47. *Sühte*, 48. *Katircizâde*, 49. *Ebübekr*, 50. *Hacı Ömerzâde*, 51. *Ahmed Şâh*, 52. *Hasan*, 53. *Hüseyin*, 54. *Dede*, 55. *Gonca İsa*, 56. *Kız Nakşî*, 57. *Nasûh*, 58. *Mahmûd-Etmecizâde*, 59. *Kul Hızırzâde*, 60. *Hamamcının Oğlu*, 61. *Ahmed-Mükerremzâde*, 62. *Zünnûn-ı Mısri*, 63. *Hızır-ı Sâni*, 64. *Kassâboğlu*, 65. *Cafer*, 66. *Hacı Bâlî*, 67. *Rıdvân*, 68. *Helvacızâde*, 69. *Yûsuf*, 70. *Abdîrahmân*, 71. *İsa-Hızırzâde*, 72. *Kâsımzâde Mushî Şah*, 73. *Tuzcızâde*, 74. *Karanfilli Muhammed*, 75. *Bâkî Reisin Oğlu*, 76. *Yûsuf*, 77. *Sertırâş*, 78. *Dellâk*, 79. *Ferhadzâde*, 80. *Mansûr*, 81. *Abdülcilil Oğlu*, 82. *Müytâf*, 83. *İslamoğlu Muslı*, 84. *Yanık Hasan*, 85. *Başmakçı*, 87. *İsa Bâlî*, 87. *Ravzî'dir*. Ravzî, 103. bentte mahlasını söylerken kendini de Edincik'teki güzeller arasına katmıştır. Bugün yörede yaptığımız araştırmada, Şehrengizdekilere benzer *Kadı-zâdeler*, *Hasanzâdeler*, *Kahyaoğulları*, *Karakaşlar*, *Karakatırlılar*, *Kürklü Şeyh Ahmetler*, *Dede Ahmetler*, *Mutafoğulları*, *Başmakçılar*, *Helvaclar* gibi bazı sülale adlarının varlığını öğrendik.³ Bunların 16. yüzyıldaki ailelerin devamı olup olmadıkları ayrı bir araştırma konusudur.

4.5. Başlıca Meslek ve Görevler

Muhammes Şehrengiz'de şahıslar tanıtılırken doğrudan veya dolaylı olarak, o dönemde var olan bazı görev alanlarını ve serbest meslekleri tanıma imkânı buluyoruz. Çünkü tanıtılan şahsiyetlerin tamamına yakını şehirde bir işi veya görevi yapan, şehre hayat veren, şehri şehir yapan, kalkandıran şahsiyetlerdir. Şehrengizde bunlar övülmeye, sevilip sayılmaya değer güzel insanlar olarak takdim edilmiştir. Bazılarından sadece, *dükkân sahibi*, *usta*, *sanat ehli* şeklinde; bazılarından *kadı-zâde*, *hamamcızâde*, *nacaklızâde*, *katircizâde*, *etmecizâde*, *helvacızâde*,

³ Bu bilgiler Nisan 2007 tarihinde, 1921 doğumlu, *Edincik* adlı kitabın yazarı Mehmet F. Aytekin'den alınmıştır.

müezzinzâde örneklerinde olduğu gibi, bir mesleği de karşılayan ve devam ettirdikleri aile adlarıyla söz edilmiştir. Şehrengiz'de bir şekilde sözü geçen başlıca meslek veya görevleri şöyle sıralayabiliriz:

Hünkâr, beg, kadı, şâkird (öğrenci), sûhte (medrese öğrencisi), kethudâ (kâhya), şehremîni (belediye başkanı), şehremîni hizmetçisi, kadı yanında çalışan, müezzin gibi görev veya uğraş alanları yanında; bakkal (iki yerde), âhenger (demirci), demirci, kılıççı, börekçi, satıcı, kasap (iki yerde), bâfende (dokumacı), sanatçı, berber, sertirâş (berber), usta, reis (denizci anlamında), neccâr (dülger), mi'mâr, kurşun dökten, dükkân sahibi, helvacı, katırcı, etmekçi (firıncı), hamamcı, tuzcu, dellâk (tellak), müytâf (kıl dokuyucu), başmakçı (ayakkabıcı) gibi serbest meslekler vardır.

Görülebileceği gibi burada adı geçen mesleklerin hemen çoğu bugün de devam etmektedir. Daha çok taşımacılıkta geçerli olan katırcılık, nazar değmesine karşı kurşun dökücülüğü gibi meslek veya işler, belki bazı yörelerimizde hâlâ yaşıyordu. Kılıççılık, tarihe karışmış veya turistik amaçlı devan ediyor olabilir. Kadılık görevi, yargıçlığa dönüşmüştür. Demirciliğin, hem *demirci*, hem de *âhenger* kelimesiyle iki yerde geçmesi; iki ayrı ustadan farklı şekilde bahsetmek veya sıcak-soğuk demircilik gibi fonksiyonel bir farklılığı ifade için olabilir. Berberlik de hem *berber*, hem de *sertirâş* kelimesiyle geçiyor. Bazı meslekler, o meslekle ilgili kavramlar etrafında yapılan tenasüplerle tanıtıldığından, o mesleklerin devrindeki icrası ile ilgili, daha geniş bilgilenme imkânı da buluyoruz:

Biri bir *Bakkâl-zâde* bî-terahhum kîne-cû
Dirheme mâyil terâzû gibi gördüm rû-be-rû
Teşne-diller şerbet-i güftârın eyler ârzû
Âşıkâ cevri ü cefâ itmek olupdur aña hû
Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Bentte, bir bakıma baba mesleğini devam ettiren bakkal oğlundan bahsedilirken, o meslekle ilgili *terazi* ve *dirhem* isimleri de geçiyor. *Şerbet-i güftar*'ı, *tatlı söz* anlamı yanında, tevriyeli kabul edip, bakkalların o dönemde şerbet satmış olabileceklerini de düşünebiliriz.

Bir *Börekçidür* biri sevsem aceb mi anı ben
Dâyimâ aşkı furûnında yanar cânile ten
Bağrumı gerçi kıyar nâzile ol nâzük-beden
Hoş gelür cevri bana ammâ miyâne itmeden
Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var

Börekçi tanıtılırken, *fırın, yanmak, miyâne*, yani hamurun kıvamı gibi o mesleğe ait kavramları; *kıyar* kelimesinden de, böreklerin ince ince kıyılarak yapıp satıldığını anlayabiliriz.

Biri *Turmuş Bâlidür* kassâblık san'at ana
Dâhi koyun da yaraşur kuzıdur ol bî-vefâ
Câme-i âliyle gördükce ben anı dâyimâ
Çok büyükce kana girmişsin disem cânâ nola
Hakk budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i *İdincik* ki var

Konu kasaplık olunca, *koyun, kuzu* ve *çok kana girmek*, tabirleri yanında; *câme-i âl* ifadesinden, kasapların o gün de kırmızı önlük giydiklerini açıkça görebiliyoruz.

Turkish Studies

Biri bir meh-pârecikdür kim ider berberlicik
 Cümle hûbân encüm olsa eyler ol Ülkerlicik
 Kasd-ı fâsd itse ider müjgânları neşterlicik
 Hakk budur kim hoş münâsibdür ana dil-berlicik
 Hakk budur Bâğ-ı İrümdür şehir-i *İdincik* ki var

Bentteki *kasd-ı fâsd* (kan almak) ifadesinden, berberlerin kan almak gibi, yakın zamana kadar devam etmiş olan işler de yaptığını anlayabiliyoruz. Bendeki *berberlicik*, *Ülkerlicik*, *neşterlicik*, *dil-berlicik* kelimelerindeki 'licik' ekinin/eklerinin kullanımı dilcileri ilgilendiren önemli bir konu sayılır.

İkisi iki birâderdür ki gördüm anları
 Zînet olmuş gûn-e-gûn helvâyile dükkânları
 Âşık-ı hayrânlar ile ol halâvet kânları
 Çâr-sû içre iderler dâyimâ dîvânları
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehir-i *İdincik* ki var

İki kardeşin değişik renklerde üretilmiş helvalarla dolu, dostların sık sık toplandığı çarşı içindeki dükkânları, belki bugünün patahaneleri işlevinde bir mekândır.

Bir yerde de tanıtılmak istenen şahsın adı açıktan verilmeksizin, muamma şeklinde söylemiştir:

Dil-pesendün birisi bir şâh-ı heft-iklîmdür
 Ben gedâdan ger sü'âl eylersen anı kîmdür
 Dimek olmaz ismin ammâ harf-i evvel mîmdür
 Kaşları altûna benzer reng-i rûyi sîmdür
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehir-i *İdincik* ki var

Ravzî, Edincik'in güzelliklerini ve güzel insanlarını uzun uzun anlattıktan sonra, Muhammes Şehrengîzini şu dua ile bitirir:

Yâ İlâhî her birine rûzı kıl ömr-i dırâz
 Kâmet-i bâlâyile her biri olsun ser-fîrâz
 Serv-kadler nâz idüb âşıklar itdükce niyâz
 Tâzelensün her birinün sebz-i ömri kış u yaz
 Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehir-i *İdincik* ki var

Biz de bu duaya katılıyoruz. Edincik'i bugün görenler, Ravzî'nin az bile söylediğini ve duasının kabul olduğunu düşüneceklerdir.

Sonuçlar

Şehrengizler, divan şiirinin sosyal hayatla olan güçlü bağının da birer ifadesi olarak bir şehri, bütün güzellikleri ve güzel insanlarıyla beraber tanıtan, eğlendiriciliği yanında, sosyal hayatın tarihe iz düşümü olan önemli eserlerdir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

Edincikli Ravzî'nin yaşadığı şehir için söylediği mütekerrir muhammes şeklindeki *Edincik Şehrengizi* de, pek tanınmayan bir şairin *Divanı* içerisinde yer alan, türünün güzel bir örneği sayılabilecek bir eserdir. Bir mütekerir murabba' ile bir gazel de Edincik'in güzel ve güzelliklerini konu edinmektedir.

Muhammes⁴

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1

Şevk-i bülbülle tolu her güşesi bâğ u bahâr
Sünbül ü güldür çemen şahrâsı cümle lâlezâr
Her maķâmı dil-güşâdur her kenârı cûybâr
Gülşeninde bülbülâsâ nâle eyler şad-hezâr
Haķķ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

2

Şanki gülzâr-ı cinândur anda hûbân-ı cihân
Kimi gül-rû kimi sünbül-mû kimi serv-i revân
Reşk-i Firdevs-i Berîn olsa yaraşur her zemân
Gülsitânın seyr iden bulur hayât-ı câvidân
Haķķ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

3

Ravza-i bâğ-ı cinândur her mekânı cân-fezâ
Selsebîl ırmağıdur her çeşmesârı gûyiyâ
Hâk-i 'anber-bârına reşk eyledür müşg-i Hıtâ
Gülşen-i Firdevse teşbîh eylesem ânı n'ola
Haķķ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

4

Orta yirinde bitübdür bir çenâr-ı bî-bedel
Bî-bedellikde meger Tûbâ ola aña bedel
Var mı 'âlemde nazîri ey dil inşâf eyle gel
Bâm-ı çarha irmiş anı Sidredür dirsem mehel
Haķķ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

5

Karşusunda ol Temâşâlık ki var budur haber
Kim Süleymândan қalubdur ol binâ-yı mu'teber
Hoş mu'allâ kaçmış seyreyle ey şâhib-nazar
Burc u bârûsı bülend evc-i Şüreyyâdur meger
Haķķ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

⁴ Ravzi Divanı, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 500, 45b-55b, şiirin aslında başlık yok.

6

Taş yapısı ak mermer iç yüzi zerrîn hışt
 Tâk u eyvânı muşavver toprağı °anber-sirişt
 Lâlezâr u mürğzâr eṭrâfi gûyâ ki behişt
 Meyl ider âb u hevâsına anuñ her hûb u zişt
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

7

İsterin Hâkḳ'dan anı kim haşre dek ma°mûr ola
 Zerre-i hâkinden anuñ çeşm-i bed-bîn dûr ola
 °İşret ü °işile halkı tâ-ebed mesrûr ola
 Luṭf-ı Yezdân ile dâyim her biri me°cûr ola
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

8

Var o yirde âsmânâsâ melekler bî-hisâb
 Hüsnile meşhûr-ı °âlem dil-ber-i °âlî-cenâb⁵
 Her birine mübtelâ olmuş hezârân şeyḥ ü şâb
 Görse ol meh-rûları şermende olur âftâb
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

9

Evvelâ **Hûnkâr-ı Şânî** bir melek-manzar perî⁶
 Yaraşur olursa bu dîvânuñ ol ser-defteri⁷
 Ser-be-ser mecmû°-ı hûbân olmuş anuñ leşkeri
 Seyre çıḳduḳca temâşâ eyle anı gel beri
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

10

Biri bir ebrû-hilâl ü ruḥları mihr alnı mâh
Muṣtafâdur nâmile hûbân içinde oldı şâh
 Aldı gönülüm nâ-gehân âliyle ol çeşm-i siyâh
 Bed-nazardan şakla ol şâh-ı cihânı yâ İlâh
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

11

Birisi bir mâh-rû nâmıyle **Kâḳî-zâdedür**
 Mîve-i mihr ü vefâdan serv teg âzâdedür⁸
 Âşnâlık eylemez bizümle meyli yâdedür
 Şeh-süvâr-ı hüsn olanlar heb aña üftâdedür
 Hâkḳ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

⁵ Hüsnile: Şanıla (Aydemir 2007b: 109)

⁶ perî: biri (Aydemir 2007b: 109)

⁷ dîvânuñ: dîvâneñ (Aydemir 2007b: 109)

⁸ serv teg: servetüñ (Aydemir 2007b: 109)

12
 Hâcî Bayrâmođlı dirler birisi bir mâhdur
 Ka'be-i kûyî dil ehline ziyâretgâhdur
 Bendesidür cümle halk ismi **Muhammed Şâhdur**
 Sürmeyen yüzini hâk-i pâyine güm-râhdur
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

13
 Birisi bir **Beg** güzeldür kimseye itmez vefâ
 Leşkeri cevr ü cefâdur mülk aña hüsñ ü bahâ
 Müstağakk-1 tâc-1 devletdür disem lâyıq añâ
 Mülk-i hüsne anı şâh eyle İlâhî dâyimâ
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

14
 Düldül-i hüsne süvâr olmuş birisi bir perf
 Hayderîâsâ °Alî Bâlnüñ oldum Kanberi
 Ben degil cümle vilâyet halkı oldu çâkeri
 °Âlem içre bişe-i hüsñüñ odur şîr-i neri
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

15
 Biri bir **Bakçal-zâde** bî-terahhum kîne-cû
 Dirheme mâyil terâzû gibi gördüm rû-be-rû
 Teşne-diller şerbet-i güftârın eyler ârzû
 °Aşîka cevr ü cefâ itmek olupdur aña hû
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

16
 Menba°-1 hüsñ ü bahâ biri **Muhammed**dür be-nâm
 Fikr-i câm-1 la°liyile oldu dil mest-i müdâm
 Rûy-i meh-tâbına mihr-i °âlem olmuşdur gulâm
 Hâli dâne mürğ-i dil şaydına anuñ zülfi dâm
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

17
 Biri **Âhenger Muhammed Şâhdur** ol yârı gör
 Âheni nerm eyler âteş ol ruhı gül-nârı gör
 Ko °inâdı °ârif ol dükkâne gel yalvârı gör
 Küfr-i zülfi olmuş îmân ehlinüñ zünnârı gör
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

18

Dil-berüñ biri **Demirci Muştafâ** bir mâh-ruh
 Ay olur bir kerre göstermez baña ol şâh ruh
 °Arz ider ağıyâra ammâ gün gibi her gâh ruh
 Tañ degil vird-i zebânum olsa her dem âh ruh
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

19

Hamza Bâldür biri bâlâ-bülend ü ser-firâz
 Nev-cevân u nev-resîd ü dil-pesend ü dil-nüvâz
 Nâz u istignâ ider °aşıklar itdükce niyâz
 Aña çok çok hizmet it ey dil yakîn ol âz âz
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

20

Biri kılıccı **Hasan-zâde Hüseyin** ol mâhdan
 Eylesem tañ mı şikâyet töldi °âlem âhdan
 Leşker-i gam tîg-1 mişmetle gelüb ol şâhdan
 Kıldı yağmâ şabr u ârâmı dil-i âgâhdan
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

21

Nâmı **Oruc Bâldür** birisi bir bakqâldur
 Rûz-1 vaşlı ol mehün °id-i mübârek-fâldür
 Ruğları gül sözleri şekker tudağı bâldür
 °Aşık-1 dil-ğastesi olan °aceb hoş-ğâldür
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

22

Birinün nâmı **Memi** bir çehre-mihr ebrû-hilâl
 Gördüm anuñ gün yüzün hâtırda qalması melâl
 Tañ degildür irse mihr-i °âleme her gün zevâl
 Olmuş anuñ hüsn-i bî-hem-tâsına âşüfte-ğâl
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

23

Bir **Börekci**dür biri sevsem °aceb mi anı ben
 Dâyimâ °aşkı furûnında yanar cân ile ten
 Bağrumı gerçi kıyar nâzile ol nâzük-beden
 Hoş gelür cevri baña ammâ miyâne itmeden
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

24

Biri Gâfil-zâdeye şâkird olan **Maḥmûddur**
 Kaşlarında 'ḳâbe-ḳavseyñ' âyeti mevcûddur
 Devlet anuñ kim aña °uşşâḳdan ma°dûddur
 Hûy-ı nîginden o şâhuñ bendesi hoşnûddur
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

25

Biri **Aḥmed** nâmile Ḳarabıyık olmış laḳab
 Cümleden a°lâ vü müsteşnâ disem olmaz °aceb
 Halk-ı °âlem ser-be-ser âşüfte olmuş aña heb
 Pişesi °uşşâḳın öldürmek olubdur bî-sebeb
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

26

Birinüñ nâmı **Muḥammed** kendi bir °ayyârdur
 °Âşıkına rahmi yok bir bî-vefâ dildârdur
 °Arz-ı ḥâl eyler aña bilsem °aceb kim vârdur
 °Âlemi bir şîveye şatmış geçer mekkârdur
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

27

Biri bir °ahdine ṭurmaz bî-mürüvvet bî-kerem
 Eyledi °Ahdî-sıfat ser-menzilüm mülk-i °adem
 Râh-ı °aşıkında yaşum aḳduḳca çekmezdüm nedem
 Hâneme rencîde ḳılsa ol Mesîḥâ-dem ḳadem
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

28

Biri **İbrâhîm Bâlidür** ḥalîl-i cân u dil
 Mihr ü mâhı pertev-i ḥüsni ider anuñ ḥacil
 Bî-naẓîr ü bî-bedel ḡarrâ güzeldür şöyle bil
 Kıl naẓar her vechile a°lâdan a°lâ mı degil
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

29

Biri **Ṭurmuş Bâlidür** ḳaşşâblık şan°at aña
 Dâḥi ḳoyun da yaraşur ḳuzıdur ol bî-vefâ
 Câme-i âliyle gördükce ben anı dâyimâ⁹
 Çoḳ büyükce ḳana girmişsin disem cânâ n°ola
 Haḳḳ budur Bâḡ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

⁹ âliyle: âl ile (Aydemir 2007b: 112)

30

Kethudâ-zâde biri nâmiyle **Ahmed Bâlidür**
 Kâkûlinüñ hâtır-ı fâtir perîşân-hâlidür
 Her sözi şekkerdür ammâ la^{ci}li oğul balıdur
 Vuşlatı bâğında şeft-âlûlerin almalıdur
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

31

Birisi bir bî-vafâdur adına dirler **Kaya**
 Yüregi taşdur anuñ kim aña ^{ca}âşık olmaya
 Bir mue^{cc}zzin-zâdecikdür lîk gelmez oқыa
 Hâk-i pâyi dîde-i cânımda ^{ca}ayn-i tûtüyâ
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

32

Koca Tayınuñ biri şâkirdidür bir gizlü genc
 Bende-i efgende olmışdur aña her pîr ü genc
 Naqd-i ^{ca}ömri aña harc itdüm egerçi penc penc
 İrmedüm vaşlına çekdüm nice yüz biñ dürlü renc
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

33

Hidmetinde Şehr-Emîninüñ biri bir gonce-fem
 Yaraşur gülzâr-ı hüsn içre açılmış gül disem
 Bülbül-i şûrîdesi çekmez cefâ-yı hâr-ı gam
 Kıdd-i mevzûnidür anuñ serv-i gülzâr-ı kerem
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

34

Birisi **Nacaqlı-zâde** bir nigâr-ı nâzenîn
 Başuña dir ^{ca}aqluñı ey dil nacağından şakın
 Karşu varursañ bıçâğına hezârân âferîn
 Gülsitânında açılmış lâle sünbül yâsemîn
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

35

Biri bir bâfendedür ismi **Murâd**-ı bî-vefâ
 Hûb-rûlarda bulunmaz aña benzer pür-cefâ
 Lâmi^c olmuş rûy-i meh-tâbında nûr-ı Muştafâ
 Ser-be-ser iklîm-i istignâ müsahhardur aña
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

36

Dil-berûñ biri **Hızircık-zâdedür** bir hûş perî
 Vaşlına cümle cihân halkı olubdur müşterî
 °Ar°ar-ı bâğ-ı vefâdur dirler ol bâlâteri
 Şoyunub meydâna girdüm yolına kodum seri
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

37

Birisi nâmıyla **Bayrâm** ehl-i şan°at bir güzel
 Merhabâ eyler dirîğâ aña her bir nâ-maħal¹⁰
 Key yaraşıkdur libâs-ı hüsni anuñ mâ-ħaşal
 Görmesün bâd-ı ħazândan berg-i ruhsârı ħalel
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

38

Biri °Abdî Şâhuñ Oğlı bir nigâr-ı ser-bülend
 Dâyimâ bî-bâk ü bî-pervâ gezer ol şeh-levend
 Mürğ-i diller şaydına zülfini kılmışdur kemend
 Dilerin kim irmeye aña yavuz gözden güzend¹¹
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

39

Ķâdi yanında birisi bir perî-peyker melek
 Ķâdi çıkmış aradan heb anuñ olmuş mâ-melek
 Key münâsibdür aña ol ħulle-i zerrîn-benek
 Ķüsni-i bî-hem-tâda yokdur aña hergiz müşterek
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

40

Biri İlyâs Oğlıdur adına dirler **Muştafâ**
 Yaraşur kûyine dirsem kıble-i ehl-i şafâ
 Cânuma geçdi benüm ħâr-ı muğaylân-ı cefâ
 Zemzem-i eşküm görüb kılsa nola bir kez vefâ
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

41

Biri bir **Meh-pârecik**dür kim ider berberlicik
 Cümle ħûbân encüm olsa eyler ol Ülkerlicik
 Ķaşd-ı faşd itse ider müjğânları neşterlicik
 Haqq budur kim hûş münâsibdür aña dil-berlicik
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

¹⁰ nâ-maħal: nâ-mecel (Aydemir 2007b: 114)

¹¹ Dilerin: Dilerem (Aydemir 2007b: 114)

42

Birisi Usta Hasan kardeşidir nâmı **Memi**
 °Âşık-ı bî-çâre diller derdinüñ oldur emi
 Sînesidür kara bağrum yâresinüñ merhemi
 Nideyin ammâ erâzil zümresidür hem-demi
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

43

Birisi **Bengî** laqab ammâ ki bir garrâ güzel
 °Âlem-i hüsn içre bî-akrân u bî-hem-tâ güzel
 Eyledi hayrân beni ol gözleri şehlä güzel
 Serv-i bustân-ı melâhatdür o hûş-bâlâ güzel
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

44

Birisi bir **Bende-zâde** hüsnile şâh-ı cihân
 Bende-i dil-dâde olmuş aña her pîr ü cevân
 Yüzini pür-sevq olur gördükce mihr-i âsmân
 Vaşlına Rûmuñ harâcın virüb aldum râygân
 Haqq budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i **İdincik** ki var

45

Birisi **Muşlı Reîs** olmak dilerseñ âşnâ
 Bañr-i hicrânına garq olmak gerek sen evvelâ
 Bî-edeblikdür ser-i kûyine varmaq dâyimâ
 Yıldı bir gün meh yüzün görmek yeter ey dil saña
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

46

Biri **Yûsuf Bâli** bir zîbâ nigâr-ı mâh-rû
 Vuşlatın Ya'qûb-ı dil kıllur dem-â-dem ârzû
 Hûblar çâh-ı zenañdânına eyler ser-fürû
 Kimseye yok meyli istiğnâ olubdur aña hû
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

47

Birisi ney-reste **Yûsuf**dur yañağı lâlegûn
 Leyli-i zülfi yeter boynumda zencîr-i cünûn
 Kâmet-i bâlâsı fikri kıldı kıddüm ser-nigûn
 Mû-miyânı °aşkına düşdüm olub zâr u zebûn
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

48

Biri başum tâcı rûyum aña hâk-i pây olur
 Gün yüzün görmek baña olmaz müyesser ay olur
 Bezm-i hicrânında kıddüm çeng ü nâlim nây olur¹²
 Gelse güftâre eger tûtî-i şekker-hây olur
 Haqq budur Bâğ-ı İremdir şehr-i **İdincik** ki var

49

Biri gerçi bir **Siyeh-çerde** nigâr-ı hûbdur
 Ol benüm yanumda ammâ cümleden mergûbdur
 Bir melâhat kânı bir zîbâ güzel maḥbûbdur
 Yaraşur her giydüğü endâmı pür-üslûbdur
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

50

Biri bir her-câyî dil-ber nâmı °**Abdî Bâlidür**
 Dergehinde boynı bağlu bendesi olmalıdır
 °Aqlumı tâlân iden gül ruḥlarınıñ âlidür
 Şeh-süvâr-ı ḥüsn olanlar ser-be-ser pâmâlidür
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

51

Bir güzeller şâhıdır birine dirler **Karaçaş**
 Cümle maḥdûrın aña harc itdi çeşm-i sîm-pâş
 Kıl hazer ol bî-vefâdan ey gönül gâfil me-bâş
 Bir pul itmez °aşkı meydânında yüz biñ cân u bâş
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

52

Biri **Turgûd-zâde Ahmed** şan°ati neccârlik
 Turresinde °âşıkunñ °ömrin keser tarrârlık
 Gelse bu vîrâneye kılsa eger mi°mârlık
 Kalmaz idi hâne-i dil-tengüm içre darlık
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

53

Biri mihr-i burc-ı ḥüsn ammâ ki nâmı **Mâh-ı nev**
 Âsmân-ı behçetünñ bedr-i tamâmı mâh-ı nev
 Ser-fürû idüb kime virmez selâmı mâh-ı nev
 Gün gibi meşhûr-ı âfâk olmaya mı mâh-ı nev
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

¹² nâlim: nâlem (Aydemir 2007b: 115)

54

Bir perîdür biri dirler adına **Kuşundöken**
 Eşkümü sîm itdi reng-i rûyümi altûn döken
 Kıddümi çeng eyleyüb ol kâmeti mevzûn döken
 Eyledi cevri ü cefâ resmin baña kânûn döken
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

55

Biri **Fazlî Bâlidür** varsañ eger dükkânına
 Dâyimâ mazhar düşerdüñ fazla-i ihsânına
 Bir nefesde âdemüñ cânlar bağışlar cânına
 Behremend-i ʿömr olur her kim ki varsa yanına
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

56

İkisi iki birâderdür ki gördüm anları
 Zînet olmuş gûn-e-gûn helvâyile dükkânları
 ʿÂşık-ı hayrânlarıyla ol halâvet kânları
 Çâr-sû içre iderler dâyimâ divânları
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

57

Birisi bir tâlib-i ʿilm-i İlâhî **Sûhte**
 Âsmân-ı hüsnüñ olmuş mihr ü mâhı sûhte
 İtdürür ʿaşkında baña her gün âhı sûhte
 Öldürür cevriyle bu ben bî-günâhı sûhte
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

58

Birine dirler **Katırcı-zâde** bir ferhunde-zât
 Niçe şâhı eylemişdür naʿ-ı hüsnî içre mât
 Lebleri yanında kemter hâkdür kand-i nebât
 Nâzile cevrlân idüb meydân-ı hüsnî şaldı at
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

59

Gülşen-i hüsnüñ güli biri **Ebû-Bekr-i** kerem
 Yaraşur ol gonceye Şiddîk-i şânîdür disem
 Vuşlatı bâğından olmadum dirîğâ muğtenem
 Anuñ ancak yâr-ı gârı olmayan şeydâ benem
 Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

60

Birisi **Hâcî ʿÖmer-zâde** zarâfet kânıdır
 Ben aña Bû-Bekr-i şânîdür disem erzânıdır

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

Hâşılı mülk-i hayânuñ Hazret-i °Osmânıdur
Ol °Alî-heybet şecâ°at kûhınuñ arslânıdur
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

61

Birisi nâmiyle **Ahmed Şâhdur** bir nev-cevân
Tañ mı yüzün sürse hâk-i pâyine şems-i cihân
Gözüme °âlem görünmez olsa çeşmümden nihân
Dâyimâ evşâf-ı la°lidür baña vird-i zebân
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

62

Birisi bir meh-cebîn ü nâzenîn ismi **Hasan**
Zehr-i hicrânıdur anuñ °aşıkun° ömrin kesen
Boynuma taqsam nola sevdâ-yı zülfinden resen
Ben ölürsem gam degil olsun hemân ol sağ esen
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

63

Birisi bir pâdişâh-ı mülk-i hüsn ismi **Hüseyn**
Kerbela-yı °aşkına cân virmek oldı baña deyn
Zikr-i nâmıdur viren bu defter ü dîvâna zeyn
°Ömrümüñ tûmârını tayy itdi hatt-ı °arızeyn
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

64

Birinüñ nâmı **Dede** mestûrdur peşmînede
Kimse hem-râh olımaz anuñla kibr ü kînede
Kendi görür mişlini ancağ hemân âyînede
°Andalîb-i cân u dildür kim yaraşur sînede
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

65

Gonce °İsâdur biri ölmüşleri ihyâ ider
Gülşeninde bülbül-i gûyâları şeydâ ider
Kâmeti rûz-ı kıyâmetden haber îmâ ider
Başum üstinde yirüñ var dirsem istiğnâ ider
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

66

Biri bir **Kız Nağşı** dildâr u nigâr-ı zen-şîfat
Deldi tîr-i cevri ammâ sînemi sûzen-şîfat
İttihâd itsem eger anuñla cân u ten-şîfat
Sâde pehlûya çekerdüm anı pîrâhen-şîfat
Haqq budur Bâg-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/ 1 Winter 2012

67

Birisi bir hânde-rû giryân ider  u   akını
  ağıdur sevdâ-yı zülfî s nbul n evr kını
 B lb l s  i ned r g lz rının m   t kını
  tusa  a ı klar nola Őem  irine a n kını
  a   budur B g-1 İremd r Şehr-i ** dincik** ki var

68

Bir mel hat menba dur birin n ismi **Na  h**
 Yazsa Ő ri ler kit b-1 h snine y z bi  Ő r h
 B b-1 va fından yine hi  kimseye olmaz f t h
 Vu latına Şabr-1 Eyy bile l zım  omr-i N h
  a   budur B g-1 İremd r Şehr-i ** dincik** ki var

69

Birisi Etmekci-z de n mle **Ma m ddur**
 Ni met-i va lı m d m etmek gibi ma   ddur
 Fir atinde g kler  humdan ben m p r-d ddur
 Ansız olsam bir nefes  alemde yir m oddur
  a   budur B g-1 İr md r Şehr-i ** dincik** ki var

70

Kul Hızır-z de biri bir m h- ehre  ft b
 P di ehler a na bende ol Şeh-i   l -cen b
   r zı mihr-i m nevver k k li misg n Őeh b
 G z kama ur y zine ba ma a m ni dur hi  b
  a   budur B g-1 İr md r Şehr-i ** dincik** ki var

71

Birisi ** amm mcınu  O lı** bir b l  dır z
 Ba uma kaynar Őular koydı ben m ol ser-fir z
 Őoydı   ry n itdi el- a ıl beni ol dil-n v z
  omrin efz n eyles n a un o  ayy-1 b -niy z
  a   budur B g-1 İr md r Şehr-i ** dincik** ki var

72

N mı **A medd r** birin n bir M kerrem-z ded r
 B g-1 firdevs-i vef dan  ıkmı   dem-z ded r
 B -bedel bir beg g zel bir m r-i ekrem-z ded r
   lem n ma b li bir Ő h-1 mufah ham-z ded r
  a   budur B g-1 İr md r Şehr-i ** dincik** ki var

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

73

Birine **Zü'n-Nûn-ı Mısrî** dirler ol bir goncedür
 Fıkr-i şâm-ı zülfi ehl-i dillere eglencedür
 Bir nihâl-i tâzedür bir dil-ber-i nârincedür
 °Âşıka cevri hemân bir kerre yalvarıncadır
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

74

Birisi bir menba^c-ı cûd u °atâ kân-ı vefâ
 Süfre-i ihsânına mecmû^c-ı âlem imtilâ
 Anası anuñ gibi beş beş toğursun dâyimâ
 Ol kerem kânına bizden lâzım olmışdur du^{câ}
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

75

Hizr-ı Şânîdür biri cânım sever ol dil-beri
 Hağğ budur kim çeşme-i hayvâna beñzer lebleri
 Hâlidür Ye^ccûc kendi mülk-i hüsn İskenderi
 Çeşmüne kuhl-i cilâdur gözüñ aç hâk-i deri
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

76

Biri **Kaşşâboğlı**dür °uşşâkıñı kurbân ider
 Lâf olmaz dirsem bir günde yüz biñ kân ider
 Şâhdur her bendeye cevri ü sitem ihsân ider
 Yâr olur ağıyârile ben haste³i bî-cân ider
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

77

Birinüñ **Ca^ferd**dür ismi bir nigâr-ı pür-hüner
 °Âşıkuñ hâlin bilür bir yâre âşıkdur meger
 Kıl nazar ol iki nûr-ı dîde dünyâlar deger
 Ol güler ben itdügümce bülbülâsâ nâleler
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

78

Biri **Hâcî Bâli** idüb Ka^be-i kûyin tavâf
 Mû-miyânı seyrine sa^cy itdi tab^c-ı mû-şikâf
 Merve hağğıçün Şafâyile idüb dil ittişâf
 Lezzet-i hurmâ-yi la^çlin hâşıl itdi bî-hilâf
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

79

Cennet-i hüsn içre biri nâmile **Rıdvân**dur
 Ser-be-ser yanında hizmetkâr olan gilmândur

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/ 1 Winter 2012

Vaşlı ol hûrîveşüñ dil derdine dermândur
 Kıaddi Tûbâ la^cli Kevşer bir kerîmü'ş-şândur
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

80

Birisi **Helvâci-zâde** tatludur şeker gibi
 Anı hayrân dil sever helvâ-yı şîrînter gibi
 Âyş iderdüm bezm-i âlem içre şîr-i ner gibi
 Emsem anuñ leblerin her demde kâhîler gibi
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

81

Dil-pesendüñ birisi bir şâh-ı heft-ıklîmdür
 Ben gedâdan ger sü²âl eylerseñ anı kîmdür
 Dimek olmaz ismin ammâ harf-i evvel mîmdür
 Kaşları altûna beñzer reng-i rûyi sîmdür
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

82

Birinüñ zâhir zenaḥdânında çâhı **Yûsufuñ**
 Cân u diller bend ider zülf-i siyâhı Yûsufuñ
 Çeşm-i câna tûtiyâdur ḥâk-i râhı Yûsufuñ
 Âşkı dilden olmasun ḥâlî İlâhî Yûsufuñ
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

83

Â**bdiraḥmânuñ** biri şâhı cemî^c-i âlemüñ
 Dil-ber-i maḥbûlidür mecmû^c-ı nesli Âdemüñ
 Âlm oḡur şâkirdi olmışdur İmâm-ı A^czamuñ
 Bende-i ednâsı ol izzetle geçsün her demüñ
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

84

Birisi iḡlîm-i ḥüsnüñ Â**îsî**-i devrâmıdur
 Aña Hızrî-zâde dirler ol bir âdem cânıdur
 Ḥüsn-i şavtı şanki Dâvud-ı Nebî elḥânıdur
 Küfr-i zülfi ehl-i âşkuñ dînidür imânıdur
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

85

Bî-vefânuñ biri **Kâsım-zâde Muşlı Şâhdur**
 Kısmeti âşḡ ehline her demde âh u vâhdur
 Her melek-rû necm-i ḥüsn o içlerinde mâhdur
 Âşıkuñ cânına maḥbes ḡabḡabında çâhdur
 Haqq budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

86

Biri olmuş bir gül-i gülzâr-ı hüsnüñ bülbüli
 Kim henüz ol gonce-i nev-reste sevmiş bir güli
 Gonce-i bâğ-ı melâhat ağzı kâkül sünbüli
 Nice miskîni tutub zecîre çekmiş kâküli
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

87

Biri **Tuzcı-zâdedür** bir dil-ber-i şîrîn-keîâm
 Cümle hûbân içre ol ke'l-milğ olubdur fi't-ıta[°]âm
 Hüsnini seyr itdürür °uşşâka ol pür-ihtîşâm
 Ol melâhat kânına muhtâc olubdur hâşş u °âm
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

88

Birine dirler **Karanfilli Muhammed** nâmile¹³
 Cem^c idüb hûbânı bezm eyler mey-i gülfâmile¹⁴
 İsterin kim Hağğ müyesser eyleye eyyâmile
 °Aş ü °işret eyleyem ol rind-i dürd-âşâmile
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

89

Birisi **Bâkî Re'îsün Oğlı**dur bir serv-ğad
 Gülşen-i hüsne gül-i nev-restedür ol lâle-ğad
 Düşdügince °âlem içre kalb-i a^cdâya hâsed
 °Ömr-i bâkî rûzı kılsun aña ol Hayy-ı Ebed¹⁵
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

90

İkisi iki birâder birbirinüñ hem-seri
 Öldürürler cevriye her °âşık-ı bî-dilleri
 Çarğ-ı hüsnüñ biri mâhı biri mihr-i enveri
 Kıldılar pâ-mâl-i gam çahrile ben hâkisteri
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

91

Birininüñ nâmı **Yûsuf** bir melâhat kânıdır
 Şehre yakında müsâfir gelmiş âdem cânıdır
 Bendesine bende olan °âlemüñ sulţâmıdır
 Ğabğabınüñ çâhı mücrim göñlümün zindânıdır

¹³ Karanfilli: Karañğıllı (Aydemir 2007b: 122)

¹⁴ mey-i: mi (ol) (Aydemir 2007b: 122)

¹⁵ ol Hayy-ı: evvel Hayy (Aydemir 2007b: 122)

Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

92

Çâr-sû-yı hüsn içinde birisi bir **Ser-trâş**
 Kelle-i °uşşâkı tîğ-1 cevriyle eyler tırâş
 Kılur aña ser-fürû her kimse kim ister tırâş
 Nâzile şiveyle anı eyler ol dil-ber tırâş
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

93

Biri hammâm içre bir garrâ güzel **Dellâkdür**
 Baş keser kanlar döker hem cüst ü hem çâlâkdür
 Ayağına rûy-i zerdüm ferş ü cismüm hâkdür
 Tîğ-i cevrenden dilüm mecrûh u sînem çâkdür
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

94

Birisi **Ferhâd-zâde** dil-ber-i Şîrîn-keâm
 Âstânında olubdur nice Husrevler gulâm
 °Âşık olmuş hadd-i gülğünına cümle hâşş u °âm
 Zülfî Şebdîzine bağlanmış gönüller bi't-temmâm
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

95

Birisi aña birâder mâh-ruh bir âftâb
 Görmege her gün yüzün mihr-i sipihr eyler şitâb
 Sîne tennûrında itdüm bağrumı ey dil kebâb
 Eşk-i hûnînüm görüb rahm itmez ol °âlî-cenâb
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

96

Dil-ber-i nâ-mihrbânuñ birisi **Manşûrdur**
 Ruhları bedr-i dücâ zülfî şeb-i deycûrdur
 Gerçi hüsn-i °âlem-ârâyile ol meşhûrdur
 Pertev-i mihr-i vefâ ammâ dilinden dûrdur
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

97

Birisi °Abdü'l-Celîlün Oğlı bir ra°nâ püser
 Cümle hûbân içre bir maḥbûb-1 müstesnâ püser
 Kıl nazar inşâfile gör kim nice zîbâ püser
 Her gören bî-iḥtiyâr eydür °aceb a°lâ püser
 Haqq budur Bâg-1 İremdür şehr-i **İdincik** ki var

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/1 Winter 2012

98

Birisi bir dil-ber-i bî-mişl ü hemtâ **Mûy-tâf**
 °Âşıkına kara çullar giydürür ol bî-hilâf
 Çağırub Hağğa derûndan 'neccinâ mimmâ nehâf'
 Ka^cbe-i kûyini yüz biñ sa^cyile kıldum tavâf
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

99

Biri **İslâmoğlı Muşlı** bî-hakîkat bî-vefâ
 Dîni yok bir kâfir itmez itdigin anuñ baña
 Bâr-ı cevrin çekmege yok tâkatüm yâ-Rabbenâ
 Hâlüme rahm idüb inşâf eylemez inşâf aña
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

100

Bir güzeldür biri dirler adına **Yanık Hasan**
 °Âşığın eyler şeb-i hicrânda uyanık Hasan
 Şimdi bir °Azrâ-şifat sevmiş olub Vâmık Hasan
 Yaraşur her dâyimâ dirsem aña °âşık Hasan
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

101

Biri bir **Başmağcı** dil-ber kıddi mevzûn şekli hûb
 Ayağa şaldılar işin yoğiken hergiz °uyûb
 Çekdürürken dâyimâ °uşşâğa envâ^c-ı kürûb¹⁶
 Hizmetine meyl ider hikmet budur kim her kûlûb
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

102

Dil-berüñ nâmıyle **°İsâ Bâli** dirler birine
 Yirde görse kûyini gökde Mesîhâ yirine
 Gerdenin tutarsa °âşık yiridür şemşîrine
 Nice diller bend olupdur zülfinüñ zencîrine
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

103

Birisi şâh-ı cihânuñ bir dil-âver bendedür
 Çehre-i meh-tânına hürşîd-i hâver bendedür
 Kıdd-i şimşâdına **Ravzî** şanavber bendedür
 Hâşılı deryâ-yı hüsne bir şinâver bendedür
 Hağğ budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var

¹⁶ envâ^c-ı kürûb: envâ^cı görüp (Aydemir 2007b: 124)

104

Haşre deg söylense bulunmaz nihâyet ey gönül
 Bu yirüñ maḥbûbına yoḡ ḥadd ü ġâyet ey gönül
 Her biri bir ḳadd-ḳıyâmet ġamze-âfet ey gönül
 Ger ḳıyâma gelseler ḳopar ḳıyâmet ey gönül
 Ḥaḳḳ budur Bâġ-ı İremdür Şehr-i **İdincik** ki var

105

Ḥâric-ez-defter nice nev-resteler var bî-aded
 Ân-ı ruḥsârına olmiş iki ebrû iki med
 Ḥâme taḥrîr idemez zîrâ ki gördüm lâ-yü'ad
 Her birisin Őâ'ir-i ḥâdiş ide Ői'rinde ad¹⁷
 Ḥaḳḳ budur Bâġ-ı İremdür Şehr-i **İdincik** ki var

106

Yâ İlâhî her birine rûzı ḳıl 'ömr-i dırâz
 Ḳâmet-i bâlâyile her biri olsun ser-fîrâz
 Serv-ḳadler nâz idüb 'âşıkklar itdükce niyâz
 Tâzelensün her birinüñ sebz-i 'ömrî ḳış u yaz
 Ḥaḳḳ budur Bâġ-ı İremdür Şehr-i **İdincik** ki var

Murabba¹⁸

Fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün

1

Ol güzeller Şâhı kim bir bî-vefâ dil-dârdur
 Âşinâlardan ḳaçar bî-ġânelerle yârdur
 'Adl ü dâdı ḳıldı nâ-peydâ 'aceb cevvdur
Şehr-i İdincikde Şimdi sevdigüm ḥûnkârdur

2

Ḳılıcıyla ser-be-ser fetḫ itdi 'Oşmân illerin
 Zîr-i aḥkâmında ḳıldı Şâh u Ken'ân illerin
 Defter-i ḥâşşına ḳayd itdi dil ü cân illerin
Şehr-i İdincikde Şimdi sevdigüm ḥûnkârdur

3

Nâzile seyrâna ḳıḳsa ol Şeh-i 'âlî-cenâb
 Yüz sürer pâ-y-i semendine felekde âfîtab
 Sâyesi olur hemân anuñla ancaḳ hem-riḳâb
Şehr-i İdincikde Şimdi sevdigüm ḥûnkârdur

¹⁷ ide: ider (Aydemir 2007b: 125)¹⁸ *Ravzi Divanı*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 500, 62b.

4
Furkatinde eşk-i çeşmüm bahr-i bî-pâyân olur
On sekiz biñ âlemi garç eyleyüb tûfân olur
Mâ-cerâmı yazsalar biñ defter ü dîvân olur
Şehr-i İdincikde şimdi sevdigüm hûnkârdur

5
Ser-be-ser âlem o şâh-ı mülk-i hüsnüñ bendesi
Gün yüzini görüb olmuş mihr ü meh şermendesî
Niçe yüz biñ vardur Ravzî-şîfat efgendesî
Şehr-i İdincikde şimdi sevdigüm hûnkârdur

Gazel¹⁹

Fe'îlâtün, mefâ'ilün, fe'îlün

Açılalı bahâr-ı **İdincik**
Cennet oldu diyâr-ı **İdincik**

Yaraşur mîve-i cinân dir isem
Bî-bedeldür enâr-ı **İdincik**

Şâh-ı Tübâya meyl idüb hergiz
Başın egmez çenâr-ı **İdincik**

Bize mihr ü maḥabbet eylemedüñ
Yüri ey şîvekâr-ı **İdincik**

Lâlezâr oldu dâğ-ı hicrûñle
Sîne-i kûhsâr-ı **İdincik**

Seni arar müdâm aḳub her sû
Dil-berâ cûybâr-ı **İdincik**

Ta'n ider âyn-ı selsebîle revân
Ravziyâ çeşmesâr-ı **İdincik**

Hûb sevseñ kimesne âyb itmez
Ne güzeldür diyâr-ı **İdincik**

¹⁹ *Ravzi Divanı*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 500, 108a-b.

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU Abdulkerim (1997). “Şehrengizler Üzerine Düşünceler ve Belîğ’in Bursa Şehrengizi”, **Kültürümüzden Esintiler**, Ankara: Anıl Matbaa ve Ciltevi, s. 228-284.
- AKKUŞ Metin (1998). “Şehrengiz”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** İstanbul: Dergah Yayınları, C. 8, s. 117-121.
- AYDEMİR Yaşar (2007a). **Ravzi Divanı**, Ankara: Birleşik Kitabevi Yayınları.
- AYDEMİR Yaşar (2007b). “Ravzi’nin Edincik Şehrengizi”, **Gazi Türkiyat**, Ankara: S. 1, s. 97-126.
- AYTEKİN Mehmet F. (1998). **Edincik**, 2. Baskı. Özgün Matbaa.
- DEVELLİOĞLU Ferit (2000). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, haz: Aydın Sami Güneçal, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- EREN Hasan (1991). “Edincik”, **Türk Dili Aylık Dil Dergisi**, Ankara: TDK Yayınları, S. 471, s. 137-140.
- Evliya Çelebi (2001). **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, C. V. haz: Yücel Dağlı vd., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GENCOSMAN Kemal Zeki (1972). **Türk Destanları**, İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- GÜLHAN Abdülkerim (2007). “Edincikli Ravzi ve Divanı”, **Balıkesir 2005 Sempozyumu Tebliğler Kitabı**. Balıkesir Belediyesi Yayınları, s. 421-434.
- LEVEND Ağâh Sırrı (1957). **Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul**, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- PAKALIN Mehmet Zeki (1993). **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- PALA İskender (1995). **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, C. I-II. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ravzî, **Divan**, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yaz. A. 500.
- ŞÜKUN Ziya (1984). **Farsça-Türkçe Lûgat**, **Gencinei Güftar Ferhengi Ziya**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- TÜFEKÇİOĞLU Abdülhamit (2005). **Edincik’te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları**, Bursa: Edincik Belediyesi Kültür Yayınları.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı (1341). **Karesi Meşâhiri**, İstanbul: Hüsn-i Tabiat Matbaası.
- ÜZGÖR Tahir (1983). **Edebiyat Bilgileri**, İstanbul: Veli Yayınları.

Ravzî'nin tasvir ettiği tarihî çınar

Bugünkü Edincik'ten bir görüntü

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012